

**ФІНАНСУВАННЯ ПРОГРАМ ПІДТРИМКИ МАЛОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА В АСПЕКТІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНІВ УКРАЇНСЬКОГО ПРИЧОРНОМОР'Я**

Курносова А.В.

Розглянуто Програми підтримки та розвитку малого підприємництва Українського Причорномор'я з точки зору їх фінансового забезпечення, зокрема щодо заохочення і залучення суб'єктів малого підприємництва до інноваційної діяльності. Запропоновано рекомендації з вдосконалення державної підтримки малого підприємництва, фінансового забезпечення виконання програмних заходів, соціально-економічної та інноваційної політики регіонів в контексті сталого розвитку України.

Постановка проблеми. Світовий досвід господарювання свідчить, що виконання малим підприємництвом своєї суттєвої економічної та соціальної ролі можливе лише за умов виваженої державної політики всебічної підтримки цього сектору економіки. Підтримка цього сектору економіки є пріоритетною для України, зокрема це визначено в Законах: «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», «Про державну підтримку малого підприємництва», урядовій програмі економічних реформ на 2010 – 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». Державна політика розвитку малого підприємництва на місцевому рівні реалізується шляхом впровадження відповідних регіональних і місцевих програм (далі – Програм), що зазначено в Законі України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України». Практична реалізація заходів регіональних Програм потребує стабільного поетапного фінансування впродовж всього періоду їх дії. Фінансова складова є базовою як для формування умов нормального функціонування цього сектору економіки, так і для його інноваційного розвитку. У економічно розвинутих країнах саме малі підприємницькі структури виступають основними ініціаторами нововведень, відіграють ключову роль у формуванні конкурентного середовища.

Аналіз публікацій і досліджень останніх років. Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Тематикою підприємництва взагалі і малого в тому числі займається велика кількість вітчизняних та закордонних фахівців: Абчук В. А., Андронік О.Л., Базаров Г. З., Бекзех Л.П., Беляков С. Г., Варналій З. С., Виссема Х., Дутко Г. В., Коротков Е. М., Литвин В.В. Маршене М., Мінаєв З. С., Орлова О.В., Панагушин В. П., Фуркад К., Яцкевич І.В., інші. Своє бачення проблем фінансування малого підприємництва висвітлювали такі відомі українські вчені, як О. Андрейченко, В. Венгер, Т. Демченко, Л.

Миргородська, які звернули увагу на недостатність фінансових ресурсів для забезпечення Програм. Незважаючи на значну кількість публікацій, аналіз програм підтримки малого підприємництва в аспекті інноваційного розвитку Українського Причорномор'я досліджено недостатньо.

Мета і задачі статті. З метою досягнення найбільшої результативності у реалізації підтримки та розвитку малого підприємництва Українського Причорномор'я, як потенціально потужної сили формування інноваційної складової економіки цих регіонів, нами розглянуто Програми Херсонській, Одеській, Миколаївській областей та АР Крим [1,2,3,4] з точки зору їх фінансового забезпечення, зокрема щодо заохочення і залучення суб'єктів малого підприємництва до інноваційної діяльності.

Основна частина. Для того, щоб регіональні програми підтримки та розвитку малого бізнесу були дієвими і конструктивними, вони повинні бути тісно пов'язані зі стратегією соціально-економічного розвитку регіону, містити чітко визначену мету, досяжні цілі, пріоритетні напрямки і механізми, мати фінансове забезпечення. Дослідження напрямів і заходів щодо виконання регіональних програм дає змогу оцінити сучасний стан малого підприємництва, внесок місцевих органів виконавчої влади у створення найбільш сприятливих умов господарювання, виявити недоліки, переваги та перспективи розвитку.

В умовах економічної кризи, наслідки якої Україна намагалася подолати в 2009-2011 роках, загострилася проблема фінансової підтримки суб'єктів малого і середнього підприємництва. Зменшення загального рівня регіонального бюджетного фінансування, обмеженість можливості місцевих органів виконавчої влади в реалізації програмних заходів в певній мірі пригальмувало розвиток підприємництва в регіонах.[5] Нестабільність фінансування регіональних програм і диспропорції у виділенні коштів для реалізації програмних заходів негативно позначились на ефективності роботи місцевих органів виконавчої влади й самоврядування у підтримці сектору малого підприємництва і вирішенні соціально-економічних проблем регіонів.

Результативність виконання заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва в першу чергу залежить від їх фінансування з обласних (місцевих) бюджетів. Проведений аналіз звітів облдержадміністрацій щодо фінансування заходів регіональних Програм засвідчив, що їх найбільш уразливим «вузьким місцем» є недостатність коштів на реалізацію, неповна інформація щодо їх фінансування. Аналіз також показав диспропорції та нерівномірний характер фінансування програм – основні обсяги інвестицій надаються у другому півріччі звітного року, в той час як у першому півріччі фінансування здійснюється на низькому рівні або не проводиться зовсім (Таблиця 1).

На цільову підтримку інноваційно активних малих підприємств або розробку, впровадження інновацій інвестицій зовсім не передбачено.

За звітною інформацією місцевих органів виконавчої влади фінансово-кредитна підтримка суб'єктам малого підприємництва

надається також фондами підтримки підприємництва, кредитними спілками, комерційними банками та за кредитними лініями міжнародних фінансових організацій.

Таблиця 1

Фінансування заходів регіональних програм розвитку малого підприємництва Українського Причорномор'я за рахунок обласного бюджету за 2007-2011 р.р. /*

Адміністративно-територіальні одиниці	Передбачено фінансування у звітному р. (тис. грн.)	Фактично профінансовано у I півріччі звітного р. (тис. грн.)	Відсоток використаних коштів за I півріччі звітного р. (%)	Фактично профінансовано у звітному р. (тис. грн.)	Відсоток використаних коштів за звітний р. (%)
2007					
Автономна Республіка Крим	1500,0	427,7	28,51	1458,4	97,2
Миколаївська	414,8	75,1	18,11	414,8	100,0
Одеська	354,2	63,1	17,81	354,2	100,0
Херсонська	250,0	0,0	0,00	247,5	99,0
2008					
Автономна Республіка Крим	1150,0	124,9	10,86	1100,8	95,7
Миколаївська	450,0	50,0	11,11	450,0	100,0
Одеська	1500,0	9,9	0,66	1144,9	76,3
Херсонська	200,0	0,0	0,00	196,9	98,5
2009					
Автономна Республіка Крим	983,6	3,0	0,31	669,3	68,0
Миколаївська	360,0	191,0	53,06	330,0	91,7
Одеська	380,0	0,0	0,00	157,9	41,6
Херсонська	200,0	0,0	0,00	200,0	100,0
2010					
Автономна Республіка Крим	2000,0	0,0	0,0	н/д	н/д
Миколаївська	450,0	0,0	0,0	н/д	н/д
Одеська	150,0	0,0	0,0	н/д	н/д
Херсонська	1067,3	0,0	0,0	н/д	н/д
2011					
Автономна Республіка Крим	2000,0	310,1	15,5	н/д	н/д
Миколаївська	262,0	12,6	4,8	н/д	н/д
Одеська	1000,0	0,0	0,0	н/д	н/д
Херсонська	150,0	0,0	0,0	н/д	н/д

/* - за даними обл(міськ)держадміністрацій

Фінансово-кредитна підтримка суб'єктів підприємництва

здійснюється регіональними фондами підтримки підприємництва на конкурсних засадах. Перевага надається тим суб'єктам малого підприємництва, які створюють нові робочі місця, впроваджують новітні технології виробництва товарів, використовують місцеві сировинні ресурси. Регіональними фондами для фінансування суб'єктів підприємництва використовуються кошти місцевих бюджетів та залучаються додаткові кошти (отримані від власної діяльності фондів та добровільних внесків суб'єктів підприємництва). Звітні дані по діяльності фондів, фінансування ними Програм, та ефективність фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого підприємництва Українського Причорномор'я в 2010-2011 роках наведені у таблицях 2-6. У 2010 році фактичне фінансування заходів регіональних Програм через ФПП не впроваджувалось по Одеській та Миколаївській областях, по АРК фактичне фінансування склало 7,8% від запланованого, по Херсонській області лише 2,6%. Кошти ФПП по трьох регіонах практично не залучалися, а по Херсонській області склали лише 0,6 тис.грн. У 2011 році ситуація дещо змінилася на краще: по Миколаївській та Одеській областях обсяги фактичного фінансування відповідали запланованим, по АРК склало приблизно 25% від запланованого, по Херсонській області близько 7%. У 2010 році по регіонах Українського Причорномор'я було профінансовано лише 4 проекти суб'єктів малого підприємництва по АРК, сума наданої допомоги склала 145,4 тис.грн. У 2011 році по цих регіонах було профінансовано вже 25 проектів: 20 по АРК, 2 в Херсонській та 3 в Одеській областях; сума наданої фінансової допомоги склала: 545,41 тис.грн. по АРК, 40 тис.грн. по Херсонській області, 460 тис.грн. - в Одеській. Це характеризує як вкрай низький рівень фінансування, так і все ж деякі позитивні тенденції щодо фінансово-кредитного забезпечення суб'єктів малого підприємництва, яке здійснюється регіональними фондами підтримки підприємництва. Крім того, аналіз свідчить:

1) в основному кошти спрямовувалось на організаційно-інформаційні та навчально-освітні заходи програм;

2) на створення (утримання) елементів інфраструктури кошти не виділялось;

3) ефективність фінансово-кредитної підтримки по позиціях: «Збільшено надходжень в бюджет» та «Збільшено обсяг виробництва» є нульовою по всіх чотирьох регіонах; на цільову підтримку інноваційно- активних малих підприємств або розробку, впровадження будь-яких інновацій суб'єктами малого підприємництва коштів не передбачалось.

Таблиця 2

Фінансування заходів регіональних (місцевих) програм підтримки та розвитку малого підприємництва через фонди підтримки підприємництва, тис.грн.

№ п/п	Назва регіональної програми	Планове фінансування з обласного (місцевого) бюджету-2010, тис. грн.			Фактичне фінансування заходів програм через ФПП, тис. грн.					
		загальне	через ФПП	через інших виконавців	загальне	обласний бюджет 2010	районні бюджети 2010	міський бюджет 2010	поверотні бюджетні кошти	кошти ФПП
2010 р.										
1.	Програма підтримки та розвитку малого підприємництва Автономній республіці Крим на 2009-2010 роки	2000,0	1420,0	580,0	155,385	155,385	0	0	0	0
2.	Регіональна програма підтримки малого підприємництва у Миколаївській обл. на 2009-2010 р.р.	450,0	350,0	100,0	0	0	0	0	0	0
3.	Програма підтримки малого підприємництва в Одеській області на 2009-2010 р.р.	380,0	0	380,0	0	0	0	0	0	0
4.	Регіональна програма розвитку малого підприємництва в Херсонській області на 2009 – 2010 р.р.	1067,3	1047,3	20,0	28,08	0	0	0	0	28,08*
2011р.										
1.	Програма підтримки та розвитку малого підприємництва Автономній республіці Крим на 2011-2012 р.р.	2000,0	1680,0	320,0	555,123	555,123	0	0	0	0
2.	Регіональна програма підтримки малого підприємництва у Миколаївській області на 2011-2012 р.р.	250,0	250,0	0	250,0	250,0	0	0	0	0
3.	Програма підтримки малого підприємництва в Одеській області на 2011-2012 р.р.	6268,0	5378,0	890,0	632,637	632,637	0	0	0	0
4.	Регіональна програма розвитку малого підприємництва в Херсонській області на 2011- 2012 р.р.	1277,5	1127,5	150,0	90,0	50,0	0	0	0	40,0

*28,08 тис. грн. (з них ФПП -0,6; інші джерела - 27,48)

Таблиця 3

Фактичне фінансування фінансово-кредитної підтримки малого підприємництва, тис. грн.

№ п/п	Назва ФПП	Напрямки фінансово-кредитної підтримки					Всього
		кредит	відшкодув. %	позика	безповорот.	порука/гарант	
2010 р.							
1	ФПП АР Крим	0	145,39	0	0	0	145,39
2	РФПП в Миколаївській області	0	0	0	0	0	0
3	РФПП в Одеській області	0	0	0	0	0	0
4	РФПП по Херсонській області	0	0	0	0	0	0
2011 р.							
1	ФПП АР Крим	0	545,11	0	0	0	545,11
2	РФПП в Миколаївській області	0	0	0	0	0	0
3	РФПП в Одеській області	460,0	0	0	0	0	0
4	РФПП по Херсонській області	0	0	40,0	0	0	0

Таблиця 4

Фактичне фінансування інших заходів регіональних (міських) програм фондами підтримки підприємництва в 2010 році, тис. грн.

№ п/п	Назва ФПП	Навчально-освітні заходи	Організаційно-інформаційні заходи	Створення (утримання) ел-тів інфрастр-ри	Розробка та виготовлення друк. видань	Створення та підтримка власних ЗМІ	Інформаційно-ресурсні послуги	Всього
1	ФПП АР Крим	0	10,0	0	0	0	0	10,0
2	РФПП в Миколаївській області	0	0	0	0	0	0	0
3	РФПП в Одеській області	39,02	47,69	0	0	113,02	198,37	398,1
4	РФПП по Херсонській області	28,08	0	0	0	0	0	28,08

Таблиця 5

Фактичне фінансування інших заходів регіональних (міських) програм фондами підтримки підприємництва

№ п/п	Назва ФПП	Навчально-освітні заходи	Організаційно-інформаційні заходи	Створення (утримання) ел-тів інфраструктури	Розробка та виготовлення друк. видань	Створення та підтримка власних ЗМІ	Інформаційно-ресурсні послуги	Всього
1	ФПП АР Крим	0	0	0	0	0	0	0
2	РФПП в Миколаївській області	151,0	99,0	0	0	0	0	250,0
3	РФПП в Одеській області	69,4	103,237	0	0	0	0	172,6
4	РФПП по Херсонській області	32,5	30,0	0	0	0	0	62,5

Таблиця 6

Соціально-економічний ефект фінансово-кредитної підтримки суб'єктів малого підприємництва фондами підтримки підприємництва

№ п/п	Назва ФПП	Кількість профінансованих проєктів, шт.	Сума наданої фінан. допомоги, тис. грн.	Створено суб'єктів малого підприємництва, шт.	Створено робочих місць, шт.	Збережено робочих місць, шт.	Збільшено надходжень в бюджет, %	Збільшено обсяг виробництва, %
2010 р.								
1	ФПП АРК	4	145,385	0	6	0	0	0
	РФПП по Миколаївській, Одеській, Херсонській області	0	0	0	0	0	0	0
2011 р.								
1	ФПП АРК	20	545,113	0	76	0	0	0
2	РФПП по Херсонській області	2	40,0	0	0	0	0	0
3	РФПП в Миколаївській області	0	0	2	2	5	0	0
4	РФПП в Одеській області	3	460,0	0	0	0	0	0

Висновок. В умовах прагнення України до сталого розвитку малий бізнес однаково є найбільш вразливим та незахищеним сектором економіки, отже, потребує опіки з боку влади. Саме фінансова підтримка є базовою складовою для запобігання згорання та спаду малого підприємництва. В той же час, одним з найвразливіших місць політики держави, що спрямована на підтримку та розвиток малого бізнесу, є недостатність коштів на її реалізацію.

Для сталого розвитку мале підприємництво потребує створення спеціальних умов, що передбачають спрощення процедури оформлення та запровадження різноманітних видів кредитування, кредитування «з нуля», беззаставного, мікрокредитування. Місцеві органи влади можуть забезпечити налагодження співпраці з комерційними банками, сприяти запровадженню дієвих заходів фінансової підтримки малого підприємництва на підставі регіональних Програм у напрямі прискорення та поліпшення доступу до кредитних ресурсів для суб'єктів малого бізнесу. В цьому напрямку місцева влада та банківські установи мають розподіляти між собою обов'язки та ризики, що пов'язані з кредитуванням бізнес-проектів представників малого підприємництва. Поширеними механізмами такої співпраці може бути забезпечення надання гарантій повернення кредиту (у формі запоруки, ресурсного покриття або заставного майна), або компенсації частини відсотків за банківські кредити, які надає підприємцям уповноважений банк.

Для стимулювання й підтримки інноваційної активності малих підприємств доцільне:

- створення на державному і регіональному рівнях належної інфраструктури фінансування як базової компоненти, що забезпечує економічне середовище для розвитку підприємництва, інвестування і підтримки інноваційної діяльності, а саме низки фондів: венчурного, інноваційного (або фонду інвестування інноваційної діяльності), гарантування кредитів для реалізації інноваційних проектів, стабілізаційного щодо реалізації інноваційних проектів і програм, ін., та відображення цих позицій в тексті та структурі Програм;

- необхідність виконання найважливіших програм і проектів має забезпечуватися фінансуванням у повному обсязі завдяки державним коштам на засадах держзамовлення. Така форма вважається дієвою як в секторі фундаментальних досліджень, так і прикладних розробок у галузі високих технологій, які мають проривний характер і здатні внести значні зміни у підвищення технологічного рівня виробництва та конкурентоспроможності вітчизняних виробництв, товарів, послуг;

- при затвердженні бюджету України рекомендується формувати Бюджет інноваційного розвитку економіки України. У цьому фінансовому документі відображати план впровадження нових і перехідних інноваційних програм і проектів із зазначенням обсягів фінансування у розрізі усіх джерел, у т.ч. державних коштів, головних виконавців, строків виконання проектів і програм, очікуваних результатів від їх реалізації. Це дасть змогу контролювати використання державних коштів і стан

впровадження важливіших інноваційних проектів, визначити внесок підприємницького сектору у виробництво ВВП, завдяки інноваційного фактору та прогнозувати його динаміку;

– як засіб стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності і розроблення нових стимулів проведення технічного переозброєння і модернізації виробництва можливе спрямування не менш як 10 відсотків коштів, отриманих від приватизації державного майна, на фінансову підтримку інноваційних проектів, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, компенсації державою різниці між ринковою та пільговою ставкою кредитування інноваційних проектів.

Реалізація цих заходів та пропозицій сприятиме вирішенню деяких фінансових проблем малого бізнесу та забезпечить розвиток малого підприємництва, зокрема в інноваційній сфері.

Література

1. Програма підтримки малого підприємництва в Одеській області на 2010-2012 роки : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gue.odessa.gov.ua/Main.aspx?sect=Page&IDPage=28819&id=106>
2. Програма підтримки та розвитку малого підприємництва в Автономній Республіці Крим на 2011-2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.crimea.ua/act/9863>
3. Програма підтримки малого підприємництва у Миколаївській області на 2011-2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oga.mk.ua/publication/content/4317>
4. Регіональна програма розвитку малого підприємництва в Херсонській області на 2011 -2012 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oda.kherson.ua/uk/frontend/page/26/pidpriyemnictvo>
5. Моніторинг виконання регіональних програм підтримки малого підприємництва на 2009 – 2011 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://do.gendocs.ru/docs/index-126393.html>
6. Звіти про роботу фондів підтримки підприємництва, створених за участю УФПП, за 2010-2011 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ufpp.gov.ua/ckfinder/userfiles/files/pro_fond/rezultat_diyalnosti

Abstract

Kurnosova A.V.

Financing program support small business in aspect of innovation development of regions Ukrainian Black Sea area.

Small enterprise support and development Programs of Ukrainian Black Sea area are considered according to their financial provision, in particular to encourage and attract businesses to innovation activity. Offered recommendations to improve the state support of small entrepreneurship, financial support of program activities, socio-economic and innovative politics of regions in the context of sustainable development of Ukraine.